

Izaera pribatua, xede publikoak

Hendaiako hiri barnera sartzearekin, bide nagusiari begira aurkitu daiteke eskola publikoa. Alde batean *Garçon* (Mutila) idatzia, bestean *Fille* (Neska). Erdian 1924. Horra arte, deus berezi. Kontua da, eskola publikoak ez duela eraikin guztia okupatzen. Eta Hendaiako ikastolaren parte bat bertara ekartzeko aukera bururatu zaie. Heldu den urteko sartzeko zenbait klase bertaratzea espero dute, horren alde ari dira ikastolakoak, baita Herriko Etxea eta eskola publikoko gurasoen gehiengoa.

Ondorioz, eskola publiko bat eta eskola pribatu bat elkar-turik agertuko dira eraikuntza berean. Hori, fatxada. Gauzak ez direla hain simple ere ohartarazteko balio duen adibidea baita. Lekuko, Kotte Ecenarro Hendaiako auzapez sozialis-taren erranak, azaroaren 25eko *Sud Ouest* egunkarian, Éric Becquet-en artikuluan:

Politikoki eta pertsonalki, begi onez ikusiko nuke urteetan lortu ez duguna lortzea. Eskola berean aurkitzea, batetik, bai, eskola publiko errepublikar tradizionala, eta bestetik, guretzat, niretzat, euskarazko eskola publikoa dena.

Ikastola herri eskola aspaldiko aldarrikapena du Seaskak. Hasteko, murgiltze sistema proposatzen duen bakarra bai-ta Seaskak kudeatzen duen ikastolen sistema. Badira eskola publikoan eskola elebidunak. Denbora erdia euskaraz propo-satzen dutenak. Badira ere zenbait ama eskola murgiltze sis-tema eskaintzen dutenak, baina 'esperimentazio' gisa, legeak aukera bakar hori baitu proposatzen. Eta, eskola horietan, guztiek ados izan behar dute proposamen horrekin, baita

eskolako frantses hutsezko klaseetako haurren gurasoek ere. Eta, horrez gain, betiko Frantziako muinera daraman arazoa ere badago. Azaroaren 8ko *Berria* egunkarian Maddi Ane Txoperena Iribarrenen artikuluan Hur Gorostiaga Seaskako zuzendariak honela laburbiltzen duena, jakinez eskola publikoen kudeaketa erabat zentralizatua dela:

Estatuko irakasle guziek dute eskubide bera Baionan edo Parisen irakasteko. Euskara jakitea eskatzen baduzu, *égalité* hausten omen da, eta makineria guzia blokeatzen da.

Baina, hara, errealitatea hor da. Eta soluzioak eskatzen ditu. Gertatzen dena da Hendaia-ko ikastola ttipiegia gelditu dela aspaldian. 260 ikasle ditu, bi gunetan bananduak. Horietako bat Pausun dute. Bi prefabrikatutan ikasten ari dira haurrak. Ipar Euskal Herriko ikastola handiena da Hendaia-koa. Eta handiagoa izan litekeela pentsatzen dute arduradunek, leku gehiagorekin. Eta, preseski, bastimendu berri bat eraikitzeko proiektua bazuen Herriko Etxeak, iaz arte. Baina Frantziako estatuko legeak, azken aldian famatu egin den Falloux legeak, debekatu zion. Auzitegiak beharturik, gibelera egin behar izan zuten proiektuaren eramaileek.

Ikastolak auzitegietan, azken aldian, sarritan agertu errealitatea, Ipar Euskal Herriko honetan, dela Hendaia-koa, Beskoitzekoa, eta Ziburukoa, zer erranik ez. Ikastolen errealitatea globalki hartuz, alta, auzitegien errealitatearen prismak ezin dena gorde. 2014-2015 ikasturtearentzat Seaskaren murgiltze sistema 3.220 ikaslek jarraitzen dute. Lau ama eskola, 24 lehen maila, hiru kolegio eta lizeo bat.

Gogoia hor dago, legeak lege

Lehen Ipar Euskal Herriko ikastola duela 45 urte ireki zela gogoratzen du azaroaren 8ko artikuluan Txoperena Iribarrenek. Eta 1994 arte ezagupen izpirik gabe. Urte horretan, Frantziako gobernuak eta Seaskak akordio bat izenpetu

zuten, ikastolak Frantziako gobernuarekiko kontratupean jarriz. Horri esker, ikastoletako irakasleak Frantziako gobernuak ordaintzeko bidea zabaldu zen. Baina, aldiz, ez gastu guztiak ordaintzearena. Horrek esplikatzen du, partez, zergatik oraindik guraso bakoitzak haur bakoitzeko diru bat eman behar dion ikastolari. Eskola publikoak urririk eta moltsa guztien esku daudelarik. Eta talo egiten hainbeste ordu pasatu beharrak, besteak beste. Hots, eskola pribatuaren alde ezezkorra nolabait. Euskarak guztien hizkuntza izan behar lukeen errealitate batean, moltsaren freno hori inposatzen segitzen du Frantziako sistemak.

Hori ikuspegi indibidualetik. Eta bada ere ikuspegi kolektiboa. Herriek laguntza batzuk ematen dizkiete ikastolei. Baina gauzak ez dira simple. Beskoitzeko arazoa izan zen Herriko Etxeak ikastolari lurrik ezin ziola alokatu erran zuela prefetak. Azkenean lortu zen saihesbide bat, baina ez erraz. Eta, batez ere, legeak erakunde publikoei eskola pribatuetan inbertitzeko debekua aplikatzera behartzen du akordioak, ikastolak delako 1850eko Falloux legepean emanez: «Frantziako Estatua eta Elizaren arteko bereizketa abian ezarri zen urte hartan, eta eskola katolikoek haien sistema babesu nahi izan zuten», gogoratzen dio Gorostiagak Txoperena Iribarreni. Baina eskola katolikoentzat arazo ez dena, ikas-tolentzat oztopo bilakatu: «Eraikuntzetan eskola giristinoek jada egina dute dena duela mendeetatik, eta gu, aldiz, orain ari gara garatzen».

Lege bat eskatzen du Seaskak, berezia, berezitasuna babesteko. Zehazki, beti Gorostiagaren hitzetan, balizko lege horrek 'existentzia' aitortu beharko lieke hizkuntza gutxituetan ari diren eskolei. Ikastola ez baita bakarria Frantziako estatuan:

Arautu beharko luke 45 urte dituen sistema baten ezagupena: Seaska izan zen lehena; Ipar Kataluniako Bressola eta Bretainiako Diwan sortu ziren gero; Okzitaniako Calandreta ondoren; eta Alsaziako ABCM-Zweischprachigkeit azkenik. Guzientzako eskatzen dugu lege berezi bat, azken finean kontuan hartuko duena eredu hau, jada 15.000 ikasle dituen estatu frantsesean. Horretan gabiltza, baina asko hitzematzen da eta ez da ezer egiten.

Hendaiara berriz jinez, hain zuzen, hiriko eskola publikoaren parte batean jarriz ikastola, hor ez dago eraikuntza berri arazorik. Baina hor ere gauzak ez doaz hain bide sinpletik. Gehiengo ados ageri bada, kontrakoek bere haserrea ozenki entzunarazteko gaitasuna daukate.

Inbasioaren beldurra

Erraidazu zein eskola aukeratzen duzun zure haurrentzat, eta erranen dizut nor zaren. Azaroaren 25eko *Sud Ouest* egunkariko artikuluan beti, auzapezetik landa hiri barneko eskola publikoko guraso baten lekukotasuna du ekartzen kazetariak. Bertan, Maria Garcia gurasoak dio ez dela «ikas-tolen aurka», baina proiektuari emanen dioten «segidak beldurtzen» duela. Bertaratzeko ikastolako klaseez:

Hasiera batean lau klase aipatzen zizkiguten. Ondotik sei. Orain, 11, 12. Eskolan murru bat ikusiko ote dugu? Eta azken finean zer gertatuko da? Baliteke egun batez guk entzun behar izatea lekuak hustu behar ditugula. Joncaux auzora joan behar dugula, Ikastolari lekua uzteko.

Gutxienez, badu zintzoa izateko meritua bere erranak. Inbasioaren arrangura. Eta murru zurrumurru horrekin Berlingo harresiaren sinbolismoa ekarriz Euskal Herriko plazara. Bere garaian murru bat bazeukan eskola publikoak. Mutilak eta neskak bereizteko. Baina aspaldian bota zuten. Eta hortaz, kanpoko denborako patioan, espazio bakarra legoke bi ikastetxeentzat. Hortik nolabait murru zurrumurru horren amua. Baina Aitzol Altuna Hendaiako ikastolako presidentek zurrumurruari segituan lepoa moztu zion, *Sud Ouest*-en bertan. Urriaren 9an Éric Becquetek idatzi artikuluan. Elkarlanean ariko den talde bat osatuko dutela bi ikastetxeek, herriko etxeko ordezkariak barne. Eta, adibidez, zergatik ez klase eta kanpoko tenoreen orduak aldizkatuz, kanpoko tenoreetan ere murgiltze sistema atxiki ahal izateko. Eskola publikoa goizetan ordu erdi bat lehenago hasten denez, jada,

hor, badela arteka bat. Horiek antolatu daitezkeela pentsatzen dute. Elkarrekin lan egiten ahal dela berresten du ikastolako presidentek. Gurasoen gehiengoa bere babesle duela azpimarratuz, bi ikastetxeetan. Elkarrekin lan egin, elkarren kontra baino.

Auzoak auzo

Sinboloek bizi gogorra dute. Ziburura joanez, hor ere, parez pare gertatu dira bi ikastetxeak. Alde batean eskola publiko berri-berria. Eta parean, ikastola, prefabrikatua, eta kontratua bukatua zaiola argumentatu zuela Guy Poulou Ziburuko auzapezak, argindarrik gabe, auzapezak berak kendua. Eta egunero isun pisua ordaintzen. Eta gomita hori luzatua: «Gure eskoletara ere jiten ahal litezke; %50 euskaraz lukete». Donibane Lohizuneko ikastolan dauden Ziburuko ikasleei begira, *Berria* egunkarian azaldua azaroaren 6an, horiek beren herrian ikasteko luketen eskubideaz galdera egiterakoan.

Lege bat baldin bada, zilegitasun eta eskubide kontuak ez direla hain sinpleak baitaki Poulouk berak ere. Bestela, aspaldi bururatua izanen zen afera. Orduan, kukutzen da Poulou. «Prefetak begiak gure gainean iltzatuak ditu». Eta prefetaren gibeletik Frantziak. Eta egia da horren ordezkariak ez dutela aukera bakarra ere huts egiten. Ez da erabat ikastolei lotua, baina badago horren beste adibide bat. Euskarari ofizialtasun estatua eman zion Uztaritzeko Herriko Etxeak aurtengo ekainaren 27an. Baina egun berean Patrick Dallennes Baionako suprefetak erabakia salatu zuen, Frantziako Konstituzioaren aurka doalakoan. Eta Herriko Etxea auzitara eraman zuen Pierre Andre Durand prefetak. Suprefetak zehaztu zuen Frantzia jada badela lege andana bat «eskualdeetako hizkuntzen sustapenaren alde», agorrilaren 7ko *Berria*-n. Gehituz:

Estatua da euskararen aldeko finantzazaille nagusia. Seaskako 128 irakasleentzat sei milioi euro emanak dira. Euskararen Erakunde Publikoa eta Euskal Kultur Erakundearen diru laguntze-

tarako milioi bat ematen du. Eta horiei gehitu behar zaizkie sektore publikoko eta pribatuko euskara irakasleen hilabete sariak. Hor ere milioiak dira.

Eta suprefetak gehitu, auzi denboran:

Jupeak berak nabarmendu du ez gaudela estatu totalitario batean. Errepublikak batean gaudela, eskubide batzuekin. Eta eskubide horien barnean sartzen da eskualdeetako hizkuntza baten ikas-teko, mintzatzeko eta erabiltzeko eskubidea.

Frantziako ikuspegitik, beraz, jada anitz egiten da euskararen alde. Errepublikak batean gaudela. Euskaldunak nonbait esker txarrekoak edo? Anitz bai, bere ikuspegitik. Aski ote? Euskarak bizirauteko, transmititu behar. Horretan denak ados. Eta katea hautsia dela ere, ohar horrekin ere ados. Eta kate hori berriz osatzeko, hezkuntzaren lekua premiazkoa dela. Horretan, zergatik ez, ere. Baina gero, nola? Murgiltze sistema egokiena da horretan ere, anitz ados, alta, baita Guy Poulou Ziburuko auzapeza ere: «Aitortzen dut murgiltze sistema dela molderik seguruenak haurrek euskara ikas dezaten».

Eta gero, bada politika, bere hauteskondeekin

Hauteskondeek esplikatu dezakete, partez, azken aldiko burrunba. Badaiteke ere suprefet eta prefeten artean batzuk besteak baino zorrotzago izatea. Baina bada ere, agian, iaizko urtea hauteskunde urtea izan zela.

Eraikuntzak herriko etxeengandik finantzatuak izan dituzten ikastola andana bat izan dira azken hogeitun urteotan. Guy Poulou Ziburuko auzapezak aitortza hori egin zuen, azaroaren 6ko elkarrizketan: «2003-2004an, Seaskako burua Michel Etxeberriz zen. Adiskidea dut. Harekin dut egin Piarres Larzabal kolegioa. Arau-hauste batzuekin, garai hartan; ez dizut erraten zein heinetakoak...». Orain, berriz, ezin legala goa bilakatua da auzapez bera. Mendeku, mindurak tarteko.

Hark berak ukatu arren, beti, elkarrizketa berean. Seaskako arduradunen partetik ikusten du hark blokeoa:

Horren gibelean, nola erran... hautu politiko bat bada. Joan den martxoko hauteskundeetan boz-emaileek hautatu ninduten, Ziburuko Bizi zerrenda abertzalearen aurka nintzela, sozialistekin elkartu zena.

Eta Hendaian ere, funtsean, eraikin berriaren proiektua zela eta, Hendaia kontseilutik atera zen argira arazoa, hauteskunde aitzineko giroan. Eta aldi honetan ere, Hendaia eskola publikoaren partekatzearen aurka direnen artean, badira hauteskundeen primatek ulertu daitezkeen gustu txarrak. Baina legea beren alde dute. 🐞